

N:o 29.

Ank. till Riksdagens kansli den 23 april 1907, kl. 1 e. m.

Betänkande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skatt å fin stärkelse, tillverkad af importerade råämnena m. m.

I tre särskilda inom Andra Kammaren väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen n:o 15 af herr J. Erlansson, n:o 16 af herrar N. Larsson i Klagstorp och P. N. Bosson samt n:o 125 af herr P. Nilsson i Bonarp, har frågan om åsättande af skatt å fin stärkelse, tillverkad af importerade råämnena, bragts under Riksdagens pröfning.

Sålunda yrkas:

af herr *Erlansson*:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och till hvilket belopp lämplig skatt må åsättas fin stärkelse, tillverkad af utländska produkter, samt, så fort ske kan, till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en dylik utredning kan föranleda.»

af herrar *Larsson* och *Bosson*:

»att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och till hvilket belopp skatt må åsättas fin stärkelse, tillverkad af från utlandet importerad potatis eller majs, samt så fort ske kan till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en dylik utredning må föranleda.»

samt slutligen af herr *Nilsson*:

»att till Kungl. Maj:t aflåtes en skrifvelse med framställning, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 5 Saml. 1 Afd. 28 Häft. (N:o 29).

lagbestämmelser, afsedda att gifva ett verksamt skydd åt den inhemska potatisodlingen och på densamma grundad stärkelsefabrikation.»

I de af motionärerna åberopade motiveringarna anföres:

Motion II:
15.

af herr *Erlansson*:

»Det har under rätt lång tid varit, åtminstone för vissa orter af vårt land, en brännande fråga, hvad som borde göras för att skydda vår potatisodling. Genomser man motionerna, som framlämnats i vår riksdag de senare åren, så finner man, att under de 26 år, som gått sedan 1880, har det motionerats i detta ärende under 12 år i Andra Kammaren med 21 motioner och 9 år i Första Kammaren med 9 motioner, och stundom har det varit massmotioner med många namnunderskrifter. Detta torde gifva vid handen, att frågan är af tämligen stor betydelse för vårt land, och orsaken till, att den ännu trots detta myckna arbete blifvit olöst, kan ej gärna bero på dess betydelselöshet, utan måhända därpå, att man ej funnit den väg, man ansett sig kunna beträda.

De flesta i riksdagen framkomna motioner i detta ärende hafva afsett tull å utländsk potatis, och är detta väl orsaken till att de hafva fallit. Det är ju ej synnerligt svårt att inse orsaken till deras fall, ty genom tull skulle städerna såväl som Norrlands och i allmänhet industrisamhällets befolkning få ett högre pris å sin matpotatis, och man må ej undra öfver om dessa genom sina riksdagsrepresentanter resa sig till motstånd häremot.

År 1903 framlämnades i Riksdagens Andra Kammare en motion »om skatt å fin stärkelse, tillverkad af utländsk potatis eller majs». Hafva vi manne icke här rätta vägen anvisad, hvilken vi hafva att gå för att kunna afhjälpa rådande missförhållanden, hvarom jag vill nämna något.

Det finnes i vårt land en del absolutister, som icke kunna, och andra, som icke gärna vilja sälja sin erhållna potatisskörd till brännerierna. Af sitt magra jordbruk behöfva de dock, dels för att reda sina skulder, dels för att ej blifva efter i tidens kamp, afvinna sin jord det mesta möjliga. Men nu hafva de att välja mellan dessa två: antingen odla stråsäd i stället för potatis, fastän stråsäden på hans torra sandjord ger kanske icke hälften så mycket på har som potatisen, eller också odla potatis och mot sitt samvete och kanske nykterhetslöfte sälja denna till ett bränneri för att kunna klara sina affärer, så att han slipper gå från hus och hem och ej behöfver få öfver sig den vanäran, att han är en dålig jordbrukare, jämförd med sin granne, som ej har några betänkligheter emot att odla och sälja sin potatis till brännvin.

Inför dessa trångmål är det som man sett sig om efter utvägar för

att råda bot mot detta onda, och man har menat sig finna hjälpen i att bygga så kallade stärkelsefabriker. Men detta har varit en klen hjälp för många af den orsaken, att under tiden hafva byggts en del sådana fabriker nära hamnarne, hvilka i synnerhet vissa år köpa in ofantliga mängder tysk potatis och afverka till potatismjöl. Detta har till följd, att här blir öfverproduktion på mjöl, och det faller i pris ibland långt under afverkningsvärde. Hela potatisodlingen och stärkelsefabrikationen i vårt land lider häraf ett mycket kännbart tryck. Mången landtman har ökat sin skuld genom att själf eller tillsammans med andra bygga fabrik, och då nu fabrikationen går dåligt på grund af den myckna mjöltillverkningen af tysk potatis, så har han kommit ur askan i elden.

Ett mycket bättre förhållande skulle säkert inträda, om det blefve åsatt en viss skatt å hvarje kilogram mjöl, tillverkad af utländska produkter, och jag vågar föreslå 10 öre pr kilogram. Härigenom skulle vi få jämnare priser och lugnare förhållanden för denna eljest oberäkneliga handelsvara. Mången fruktar måhända, att äfven en sådan skatt skulle fördyra matpotatisen.

Det kan nog hända, att den komme att höja priset något, men det blefve nog då en obetydlighet. Om de skeppslaster tysk potatis, som importerats i år och afverkats vid stärkelsefabrikerna, hade i stället sålts till matpotatis, skulle priset antagligen gått ner; och kunde icke stärkelsefabrikerna på grund af skatt använda tysk potatis, så är det troligt, att priset på den blefve lägre än för närvarande; dessutom blefve mycket mera potatis odlad i Sverige, om vi finge stadigare pris.

Utöfvandet af kontroll öfver tillverkningen af potatismjöl eller stärkelse af utländska produkter reser sig för somliga som en öfvervinnelig svårighet. Jag undrar, om man icke kan, såsom en förste-kammar-ledamot yttrade häromdagen, komma genom svårigheten, blott där finns någon god vilja. Om fabrikanterna, såväl som potatis- och majshandlandena ålades deklARATION härom, med dryga böter för öfverträdelse häraf, så tror jag, att ganska säker kontroll vore gifven, ty det vore då allt för stor risk att vara oärlig. Det är ej lätt att hämta potatis eller majs i skeppslaster eller järnvägsvagnslastvis så hemligt, att ingen skulle få reda därpå; dessutom kunde väl länsmän få det öfver sig att själfva och genom fjärdingsmännen hålla ett vakande öga öfver såväl fabrikanterna som affärsmännen inom denna bransch.

Då ofvannämnda motion år 1903 behandlades i bevillningsutskottet, blef den visserligen af utskottet afstyrkt, men en ganska stark minoritet

reserverade sig häremot och ansåg, att utskottet hade bort tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kungl. Maj:t öfverlämna ärendet för utredning, hvilket också bifölls af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kammaren. Sålunda synes, att motionen haft rätt stora sympatiér inom Riksdagen, och ville jag gärna hoppas, att utsikterna till denna motions framgång hade vidgats, sedan den sist förelåg till behandling i riksdagen.»

Motion II:
16.

af herrar *Larsson* och *Bosson*:

»Till följd af den af 1903 års Riksdag godkända, förändrade lydelsen af vissa paragrafer i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin, hvarigenom stadgats, att brännvin, tillverkad af utländsk potatis eller af majs, skall åsättas en förhöjd beskattning af 5 öre per liter, synes ju konsekvensen häraf fordra, att äfven stärkelse, tillverkad af utländska produkter, på något sätt beskattas, så att därigenom vår egen potatisodling skyddas för den utländska konkurrensen.

Stärkelsefabrikationen är ju afsedd att vara en binäring till jordbruket och icke föremål för storindustrien. På senare åren har dock den ena fabriken efter den andra uppförts i hamnstäderna och vid kusten, hvarti till hufvudsaklig del utländsk potatis förädlas. Den utländska potatisen innehåller, som vi veta, betydligt större procenthalt stärkelse än den svenska, hvilket naturligtvis resulterar däri, att utbytet blir större på samma gång som produktionskostnaderna per kilogram stärkelse blir betydligt lägre än förhållandet är vid förädling af vår svenska potatis, allt bidragande till att hämma stärkelsetillverkningen af inhemsk råvara och undertrycka vår egen potatisodling.

Visserligen kan icke potatisodlingen anses hafva någon större betydelse för landet i sin helhet, emedan det hufvudsakligen äro de södra och mellersta provinserna i riket, som odla potatis till afsalu och förädling, de nordliga däremot behöfva tvärtom genom inköp förse sig med sådan för att fylla sina behof. Då nu potatis till betydlig del ingår i det dagliga underhållet af landets befolkning, skulle importtull, såsom skyddsåtgärd för den inhemska odlingen, fördyra lefnadskostnaderna för i synnerhet den arbetande befolkningen i städerna och i Norrland, hvadan detta system måste anses olämpligt. Kunde i stället tillverkningskatt i en eller annan form, beräknad efter högst 5 öre per kilogram fin stärkelse, åsättas sådan, tillverkad af utländsk råvara, hvarti då äfven majs bör inbegripas, torde detta ej i någon nämnvärd mån fördyra någons lefnadskostnader, men väl gifva vår egen potatisodling det skydd den behöfver.

Då det kan vara ganska vanskligt för enskilda motionärer att föreslå skattens storlek äfvensom kontrollbestämmelser, som för sådan skatts uttagande kunna blifva tillfyllestgörande, och då vi anse, att frågan i sin helhet behöfver en grundlig utredning, vilja vi på grund af hvad sålunda anförts vördsamt hemställa, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och till hvilket belopp skatt må åsättas fin stärkelse, tillverkad af från utlandet importerad potatis eller majs, samt få fort ske kan till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en dylik utredning må föranleda.»

samt af herr Nilsson:

Motion II:
125.

»Då vid 1903 års riksdag beslöts, att för brännvin tillverkad vid brännerier, där utländsk potatis afverkas, skall betalas en extra beskattning af 5 öre per liter, så var naturligen målet därmed att få ett verkligt skydd för den svenska potatisodlingen. Men det åstundade skyddet vanns blott delvis. Visserligen finna brännvinstillverkare det numera endast undantagsvis vara med sin fördel förenligt och ekonomiskt vinstgivande att importera tysk potatis. Sådan kan dock fortfarande fritt importeras till stärkelsefabrikerna.

Nedanstående från Sveriges officiella statistik hämtade uppgifter visa, att 1901 funnos 91 stärkelsefabriker med 489 arbetare och ett tillverkningsvärde af 1,831,880 kronor;

1896—1900 i medeltal var fabrikernas antal 81 med 448 arbetare och ett tillverkningsvärde af 1,466,526 kronor;

1904, det sista år, för hvilket statistiska siffror äro att tillgå, hade fabrikernas antal minskats till 88.

Af stärkelsefabrikerna är flertalet beläget i södra delen af landet. Sålunda hade 1904

Blekinge län 41 fabriker med 154 arbetare och ett tillverkningsvärde af 748,191 kronor;

Kristianstads län 23 fabriker med 127 arbetare och ett tillverkningsvärde af 547,336 kronor, och

Malmöhus län 6 fabriker med 43 arbetare och ett tillverkningsvärde af 188,131 kronor.

De öfriga ligga spridda i landets andra län, men af fabrikernas förläggning märkes tydligen deras intima sammanhang med potatisodlingen, då flertalet har sin verksamhet i de mest potatisproducerande länen.

Tillverkning af stärkelse ur hvete eller öfverhufvudtaget af sädeslagen förekommer ej i Sverige, men i ganska stor skala i utlandet.

Endast mindre kvantiteter stärkelse tillverkas här, med nu gällande pris å majs, af nämnda sädeslag och då nästan uteslutande för vidare förädling till stärkelsesirap.

Vid ett par fabriker tillverkas hufvudsakligen af det vid riskvarnar uppkomna affallet risstärkelse, hvilken till största delen användes till tvätt, hvarför den föga konkurrerar med potatisstärkelse.

Det billigaste och naturligaste råmaterialet för stärkelsetillverkning i Sverige är potatis, och sådan kan i tillräcklig mängd produceras inom landet.

Af ofvanstående uppgifter synes, att stärkelsetillverkningen är en viktig binäring för jordbruket i vårt lands potatisodlande trakter, där genom den en jordbruksprodukt förädlas, och affallet återgår till jordbruket såsom kreatursfoder.

Förutnämnda riksdagsbeslut, att för brännvin, tillverkad af utländsk potatis, skall erläggas en tilläggsavgift af 5 öre per liter, var välbetänkt, då därigenom gifves ett välbehöfligt skydd för och höjning af den svenska potatisodlingen samt massimport af tysk potatis för brännvinstillverkning försvåras. Konsekvensen af nämnda beslut är emellertid, att endast den svenska potatisen bör få användning vid stärkelsefabrikationen.

Om ej en afgift åsättes stärkelsefabrikationen af *utländsk potatis*, så kommer säkerligen såväl potatisstärkelseindustrien af inhemsk potatis som ock den i sammanhang med denna stående potatisodlingen att lida stort afbräck därigenom, att från Tyskland importerad potatis i stora mängder afverkas i fabriker, förlagda till några för import af potatis gynnsamma hamnställen. Härigenom alstras en storindustri, byggd på afverkning af tysk potatis. Hvilket förkrossande slag en dylik vändning af saken skulle gifva stärkelsefabrikationen och den därmed sammanhängande potatisodlingen i vårt eget land är lätt att inse.

Det är onekligen hårdt, att en ohejdad import af utländsk vara skall omöjliggöra en lönande odling af en för vårt jordbruk så viktig rotfrukt som potatis och göra de kapital värdelösa, som nedlagts på byggandet af stärkelsefabriker (i allmänhet på andelssystemets grund), under det att några få stärkelsefabriker med läge i närheten af importhamn uteslutande eller till största delen använda och draga nytta af den tyska potatisimporten.

Den stora betydelse, som potatisodlingen och på densamma grundade industrier haft och hafva för landets jordbruk och detsammans tillväxande

afkastning, gör det synnerligen önskvärdt, att potatisodlingen med fördel må kunna bedrifvas samt vinna allt mera utbredning. Jag är fast öfvertygad om att detta icke kan uppnås utan lämpligt skydd för den potatisodling, som idkas i industriens tjänst.

En ytterligare fara, som hotar stärkelseindustrien och den därmed sammanhängande potatisodlingen, är, om af tullfri majs skulle inom landet få tillverkas stärkelse.

Skall därför stärkelseindustrien blifva hvad den för vårt svenska jordbruk kan och bör vara, så måste den skyddas antingen så, att en afgift åsättes från utlandet för tillverkning af stärkelse importerad potatis, hvilken afgift torde böra sättas till 1 krona per 100 kg., eller så, att en skatt lämpligen satt till 10 öre per kg. lägges å stärkelse, tillverkad af från utlandet importerad potatis, hvarjämte, i den händelse någon förändring i nuvarande majstull kommer att ske, hänsyn bör tagas till potatisodlingens berättigade kraf, så att majs beläggas med särskild afgift i den mån den användes i stärkelseindustriens tjänst.

Huru en effektiv kontroll bör anordnas, skall jag icke tillåta mig att närmare yttra mig om, men anser jag, att vill tillverkare för stärkelse-tillverkning använda utländsk potatis, bör han därom göra skriftlig anmälan hos Konungens befallningshafvande minst 10 dagar innan tillverkning därpå är afsedd att ske samt vid denna anmälan foga uppgift om råvarans mängd. Den som uraktlåter att fullgöra dylik anmälan eller lämnar oriktig uppgift straffas med böter. Den potatisköpande tillverkarens risk att själf blifva narrad och således oförskyldt straffad i afseende på varans ursprung kunde förtagas genom stadgande om ursprungsbevis i enlighet med den tanke, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag angående kontroll å artificiella gödningsämnen, förelagdt 1902 års Riksdag.»

På sätt af bevillningsutskottets denna dag afgifna betänkande n:o 28 framgår, har utskottet funnit sig böra hemställa, att Riksdagen ville besluta, att tullsatsen å omalen majs skall nedsättas till 1 krona 50 öre för 100 kilogram; och har utskottet därvid utgått ifrån, *dels* att en särskild afgift bestämmes att erläggas för allt det brännvin, som tillverkas vid bränneri under tid, då majs där afverkas, *dels ock* att framställning göres hos Kungl. Maj:t om framläggande för nästkommande års Riksdag af förslag till skatt å fin stärkelse, tillverkad af majs eller utländsk potatis.

Det synes nämligen vara uppenbart, att, därest majstullen nedsättes,

förutom utländsk potatis, som enligt hvad utskottet inhämtat redan nu i afsevärda kvantiteter förarbetas till stärkelse i de svenska fabrikerne, äfven majs kommer till användning vid stärkelsefabrikationen. Och nackdelarna för det svenska jordbruket af en mera betydande öfvergång till utländska råämnen för tillverkning af stärkelse ligga i så öppen dag, att under dylika förhållanden särskilda åtgärder böra vidtagas i syfte att förhindra en sådan öfvergång. Att härvid samma utväg bör anlitas, som vidtagits med afseende å brännvin, tillverkad af majs eller utländsk potatis, lärers få anses själfallet och har för öfrigt i de återopade motionerna med all tydlighet framhållits. I hvilken form åter en dylik skatt lämpligen bör uttagas, och hvilka kontrollåtgärder som äro för ändamålet erforderliga, torde först efter en närmare utredning i ärendet kunna afgöras, och synes det böra öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att låta verkställa denna utredning. Tillika förutsätter utskottet, att vid en dylik utredning Kungl. Maj:t icke lärers underlåta att ägna uppmärksamhet åt frågan, i hvad mån en nedsättning af majstullen må kunna inverka på jästfabrikationen inom landet.

Bevillningsutskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af herrar J. Erlansons, N. Larssons och P. N. Bossons samt P. Nilssons förevarande motioner, ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och till nästinstundande års Riksdag inkomma med förslag till skatt å fin stärkelse, tillverkad af majs eller utländsk potatis.

Stockholm den 23 april 1907.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Herr friherre *Trolle* har begärt få antecknad, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.